

Леонід Оршанський

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК І ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Зростаюча потреба суспільства у висококваліфікованих педагогічних кадрах зумовлює підвищення якості підготовки випускників вищої педагогічної школи, виховання нового типу мобільного вчителя-професіонала, конкурентоспроможного, здатного знайти й реалізувати себе у майбутній професії. Конкурентоспроможність і мобільність випускників педагогічних ВНЗ підвищується за рахунок адекватного іміджу, самопрезентації власного позитивного професійного образу, ефективного формування Я-концепції фахівця сучасної школи. Тому нині актуальним вважаємо дослідження проблеми розробки інноваційних технологій професійного розвитку та формування позитивного професійного іміджу вчителя технологій у системі вищої педагогічної освіти.

Проблема іміджу в науці має різнобічну інтерпретацію, відповідно до цілей і завдань різних наукових галузей – економіки, соціології, культурології, антропології, психології, педагогіки та ін. Звідси, поняття «імідж» є міждисциплінарним. До різних психолого-педагогічних аспектів проблеми іміджу зверталася значна кількість вітчизняних науковців, зокрема: психологічні особливості формування основ професійного іміджу у майбутніх учителів досліджувала О. Ковальова, у майбутніх психологів – А. Покалюхін, у молодих викладачів педагогічного ВНЗ – С. Байда; професійний імідж фахівців фінансово-економічного профілю став предметом дослідження Л. Данильчук, представників правоохоронних органів – І. Воробйової, інженерів – І. Бондаренко, митців – Ю. Дзядевич, перекладачів – К. Воробйової, фахівців з фізичної реабілітації – К. Жуган, вихователів дошкільних навчальних закладів – Т. Марєєвої, соціальних педагогів – К. Атаманської, І. Ніколаєску та І. Остапйовського, вчителів-філологів – М. Сперанської-Скарги та Л. Серман, вчителів початкових класів – І. Размолодчикової та Н. Савченко тощо; формування професійного іміджу в системі післядипломної освіти вивчала А. Радченко, в педагогічному коледжі – О. Андрєєва, у вищій школі США – Н. Величко та ін. Однак, незважаючи на зростаючий науковий інтерес до проблем педагогічної іміджелогії, аналіз теорії і практики підготовки вчителів технологій свідчить, що становлення професійного іміджу цієї категорії педагогічних працівників у навчально-професійній діяльності став предметом дослідження лише двох науковців – О. Бекетової [1] та В. Бондаренка [2].

З'ясувати чинники та відібрати інноваційні технології професійного розвитку і формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій.

З одного боку, професійна підготовка майбутніх учителів технологій відрізняється від підготовки студентів інших педагогічних спеціальностей тим, що вона зорієнтована на набуття студентами знань й умінь з різних галузей людської діяльності; вивчення технології обробки традиційних і нетрадиційних матеріалів, проектування і виготовлення виробів; формування практичних навичок роботи з різним конструкційним матеріалом, технологічним устаткуванням, інструментами і пристосуваннями тощо. З іншого боку, професійний розвиток і формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій ефективно здійснюється з урахуванням вимог інтегративно-акмеологічного підходу, як його методологічним підґрунтям, загальнонауковою стратегією і практико-зорієнтованою тактикою.

На нашу думку, ефективність формування позитивного професійного іміджу забезпечується сукупністю багатьох психолого-педагогічних чинників, з-поміж яких найбільш важливими вважаємо такі: наявність у студентів позитивного ставлення до процесу формування позитивного професійного іміджу та мотивація до професійного розвитку; створення оптимальних умов для самоосвіти студентів у галузі іміджології з метою поглибленого вивчення механізмів самопрезентації; активне залучення студентів до науково-дослідницької роботи з проблеми формування професійного іміджу; оптимальне поєднання індивідуальних і колективних організаційних форм навчання та продуктивної праці для забезпечення ефективного цілеспрямованого розвитку усіх компонентів професійного іміджу тощо. Серед них, головним чинником, на наш погляд, є розробка і реалізація системи мотивації та стимулювання навчально-професійної діяльності майбутніх учителів технологій, в основі якої лежить комплекс ціннісних орієнтацій.

Дослідники визнають, що нині широкого поширення набула концепція, згідно з якою професійна освіта має передовсім забезпечувати розвиток особистості шляхом організації її навчально-професійної діяльності. Ця діяльність нами розглядається як провідна в умовах ВНЗ, як особливий вид активної діяльності студентів, результатом якої є розвиток спеціальних знань, умінь і навичок, мотивації діяльності, професійно важливих якостей особистості, а також їхній саморозвиток і самокреація. Звідси, метою навчально-професійної діяльності є загальний і професійний розвиток особистості студента, трансформація навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, виховної і розвивальної діяльності у професійну. Досягнення цієї мети здійснюється через розв'язання низки педагогічних завдань, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю. У педагогічному ВНЗ цей аспект проблеми стає ще більше значущим, оскільки у процесі навчально-професійної діяльності майбутніх учителів технологій особливе місце займає освіта, виробництво, культура,

---

міжособистісні відносини та ін.

Аналіз наукової літератури, дослідження у цьому напрямі зумовили висновок про те, що інтегральним витокком створення певного рівня професійного іміджу майбутніх учителів технологій має стати аксіологічний компонент, який містить як загальнолюдські, так і професійні цінності, що враховують ментально-етнічні особливості ціннісно-мотиваційних домінант конкретної особистості.

Орієнтація в оволодінні педагогічною професією як суб'єктивно-особистісне утворення в усіх своїх проявах виражає особистісний сенс, значущість, цінність для майбутніх учителів технологій власних професійних задумів. Змістовна сторона значущості розкриває характер особистісного, суб'єктивного ставлення студента до майбутньої професії через систему його професійно-педагогічних цінностей. Ця система цінностей утворює певну аксіологічну модель діяльності та формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій, систему, яка є змістовним підґрунтям професійно-ціннісних орієнтацій студентів у процесі їхньої навчально-професійної підготовки (табл. 1).

Таблиця 1

Компоненти системи професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів технологій, які сприяють формуванню професійного іміджу

№ з/п	Компоненти	Зміст
1.	Цінності - цілі	Орієнтація на формування особистісної концепції «Я – професіонал», яка містить підсистеми «Я – вчитель», «Я – вихователь», «Я – дослідник» та ін.
2.	Цінності - відношення	Орієнтація на формування концепції власної професійної позиції як сукупності відношень студента до педагогічної діяльності та до себе як носія педагогічного іміджу
3.	Цінності - якості	Орієнтація на створення особистісного педагогічного іміджу, виховання і саморозвиток індивідуальних, особистісних, статусно-рольових, професійно-діяльнісних і позаповедінкових якостей
4.	Цінності - знання	Орієнтація на засвоєння системи професійно-педагогічних знань: методологічних, теоретичних, методичних, технологічних та ін.
5.	Цінності - вміння	Орієнтація на оволодіння комплексом професійно-педагогічних умінь: аналітичних, прогностичних, проектних, рефлексивних, організаційних, комунікативних, діагностичних, дослідницьких та ін.

З урахуванням цієї структури професійно-ціннісних орієнтацій нами виділені ключові цінності майбутніх учителів технологій, які визначають професійний розвиток і формування професійного іміджу: 1) професійна кар'єра; 2) матеріальний добробут; 3) взаємоповага та визнання з боку студентів й інших викладачів; 4) задоволення пізнавально-професійних потреб і розширення професійного світогляду. Ці цінності формуються та реалізуються у процесі навчально-професійної діяльності, яка є основою як

професійного розвитку, так і професійного іміджу забезпечуючи формування ключових професійно-значущих компонентів – цілей, потреб, мотивів, цінностей, знань, умінь тощо.

У структурі моделі вчителя технологій дослідники виділяють такі основні види діяльності, як науково-дослідницьку, художньо-проектну, конструкторську, технологічну, організаційно-управлінську та ін. [3–6]. Ці види діяльності нами розглядаються як компоненти навчально-професійної діяльності, що визначена як інтеграційна. Професійний розвиток і формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій необхідно розглядати у процесі навчально-професійної діяльності з урахуванням тієї чи іншої освітньої ситуації. Тому професійний розвиток і формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій здійснюється передовсім у процесі реалізації різноманітних програм, зокрема: 1) управлінських програм, які закладають норми, правила, сенси і цінності співжиття та співпраці усіх суб'єктів навчально-професійної діяльності (визначають характер взаємодії адміністрації та педагогічного колективу); 2) навчальних і виховних програм, які генерують рух і формують загальну організацію базового освітнього процесу, адекватного педагогічному типу професійної освіти (визначають характер взаємодії студентів – членів педагогічного колективу); 3) розвивальних програм окремо для кожного освітнього рівня, групи або конкретного студента, побудованих відповідно до віково-нормативних характеристик розвитку (визначають взаємодію викладача, куратора групи та психолога ВНЗ); 4) програм науково-сервісного супроводу освітнього процесу (визначають характер і зміст взаємодії педагогічного колективу ВНЗ з досягненнями психолого-педагогічною науки).

Аналіз наукової літератури й освітянської практики дозволили нам виділити комплекс *чинників* професійного розвитку і формування професійного іміджу майбутніх учителів технологій:

– розробка і реалізація системи мотивації та стимулювання навчально-професійної діяльності студентів, підґрунтя якої складають професійно-ціннісні орієнтації;

– реалізація цілеспрямованого процесу підвищення професійної кваліфікації викладачів педагогічного ВНЗ, які працюють над професійним розвитком і формуванням професійного іміджу своїх студентів;

– розробка програмно-методичного забезпечення процесу якісної навчально-професійної діяльності, яка відповідає суспільним запитам і завданням сучасної школи;

– реалізація системи об'єктивного моніторингу якості навчально-професійної діяльності майбутніх учителів технологій.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з інноваційного навчання нами виділені основні напрями реалізації процесу професійного

розвитку і формування професійного іміджу майбутнього учителя технологій в умовах навчально-професійної діяльності: 1) розробка та використання технології рефлексивно-функціонального аналізу педагогічної діяльності; 2) моделювання із студентами педагогічних об'єктів (технологія змістовного моделювання); 3) розробка і використання технологій проблемного навчання; 4) використання навчально-ігрового проектування професійної діяльності.

У цьому комплексі інноваційних технологій провідною вважаємо технологію рефлексивно-функціонального аналізу педагогічної діяльності, основне призначення якої – якісне осмислення студентами основних функцій вчителя технологій і, на цій основі, розвиток їхніх професійно-ціннісних орієнтацій, професійних знань і педагогічних умінь. При розробці цієї технології найбільш важливим моментом є визначення логіки рефлексивно-функціонального аналізу функцій педагогічної діяльності, яка сприяє усвідомленню студентами іміджевих переваг професії вчителя технологій. Крім цього, технологія рефлексивно-функціонального аналізу педагогічної діяльності дозволяє студентам не лише осягнути сутність і зміст педагогічної діяльності, а й виводить їх на рівень усвідомленої саморегуляції та самоуправління своєю діяльністю, дозволяє переходити з позиції об'єкта управління в позицію суб'єкта самоуправління. Це особливо важливо, оскільки майбутній вчитель технологій по відношенню до своєї навчально-професійної діяльності, рефлексуючи, є й об'єктом, і суб'єктом управління. Зустрічаючи труднощі, проблеми, студент використовує механізми рефлексії, приймає усвідомлене рішення, дає сам собі команду, контролюючи при цьому власні дії. Отже, навчально-професійна діяльність майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки має здійснюватися на принципах рефлексивного управління, які актуалізують їх суб'єктну позицію, що впливає на формування їхнього професійного іміджу.

Навчально-професійна діяльність майбутніх учителів технологій – це психолого-педагогічний процес, що розвивається та завершується конкретним освітнім результатом – оволодінням знаннями, формуванням умінь, навичок й особистісної суб'єктної позиції, отриманням досвіду емоційно-ціннісних відносин, створенням позитивного професійного іміджу. Професійний розвиток і формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій – це процес отримання ним сенсу життя і професійно-педагогічного буття та його реалізації у професійній діяльності. Цей процес спрямований на формування новоутворень соціально-феноменологічного характеру, які уможливають в майбутньому досягнення вчителя технологій у професійній сфері як індивіда, особистості та суб'єкта діяльності з високим рівнем педагогічного іміджу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бекетова Е. А. Формирование профессионального имиджа будущего учителя технологии и предпринимательства [Электр. ресурс] : дис. ... канд. пед. : 13.00.08 / Е. А. Бекетова. – Электрон. дан. – Майкоп, 2006. – 174 с. : ил. – Режим доступа: <http://diss.rsl.ru/>
2. Бондаренко В. І. Педагогічні шляхи та умови формування професійного іміджу майбутнього вчителя технологій в умовах модернізації вищої освіти / В. І. Бондаренко // Педагогічний альманах: зб. наук. праць; редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – Вип. 22. – С. 133–138.
3. Кулик Є. В. Підготовка майбутніх вчителів до дослідницької діяльності: монографія / Є. В. Кулик. – Дрогобич : Коло, 2004. – 382 с.
4. Оршанський Л. В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання: монографія / Л. В. Оршанський. – Дрогобич : Швидко Друк, 2008. – 278 с.
5. Стешенко В. В. Теоретико-методичні засади фахової підготовки майбутнього вчителя трудового навчання: монографія / В. В. Стешенко. – Слов'янськ : СДП, 2004. – 188 с.
6. Ткачук С. І. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури: монографія / С. І. Ткачук. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2011. – 392 с.